

TOPONÍMIA DELS POBLES VALENCIANS

CABANES

LA PLANA ALTA

ACADÈ
MIAVA
LENCI
ANADE
LALLE
NGUA

**AJUNTAMENT
DE CABANES**

INSTITUT CARTOGRÀFIC VALENCIÀ

ACADÈMIA VALENCIANA DE LA LLENGUA
SECCIÓ D'ONOMÀSTICA

COORDINACIÓ I GESTIÓ
Unitat de Recursos Lingüísticotècnics

RECULL I TEXT
Joan Andreu Bellés

GRAFISME
Esperança Martínez Molina

© Acadèmia Valenciana de la Llengua

Col·lecció: Onomàstica
Sèrie: Toponímia dels Pobles Valencians
Cabanes, 233

Editat per: Publicacions de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua
Av. de la Constitució, 284
46019 València
Tel.: 963 874 023
Adreça electrònica: avl@gva.es

Amb la col·laboració de l'Ajuntament de Cabanes

ISBN: 978-84-482-6474-1
Depòsit legal: V-1622-2020
Impressió: Imprés Puchades

www.avl.gva.es

CABANES

Cabanes, també anomenada *Cabanes de l'Arc*, és una localitat de la Plana Alta situada a la vora de l'antiga via Augusta, que travessava de nord a sud el terme. El terme municipal s'estén fins a la mar i és un dels més grans de les comarques del nord valencià, amb 131,6 km². El terme presenta una dualitat geomorfològica i demogràfica molt marcada: la costa i l'interior. A l'interior, situat en un tossal a 294 metres d'altitud, hi ha el poble de Cabanes, amb 2.958 habitants, que s'obri, per una banda, al Pla de l'Arc; i per una altra, s'arrecera a la vora d'una continuació de tossals, erms i conreats que moren a la plana de la Ribera de Cabanes. Al sud destaca la presència de les muntanyes més altes del terme: la serra del Desert de les Palmes —el cim del Colomer, amb 708 metres, és el més alt— i la serra de les Santes. Este conjunt natural es va declarar parc natural l'any 1989.

La planura de la Ribera està formada per la línia costanera, amb platges i cudolars. Al nord hi ha el Prat, una zona pantanosa també declarada parc natural, i al sud, una extensa zona amb els nuclis tradicionals de població i les urbanitzacions turístiques, que van ocupant, a poc a poc, la zona d'horta. A l'interior, els tarongers deixen pas als ametlers i als erms de pasturatge dels tossals que envolten la Ribera; les alqueries es van transformant en masos, i la plana, en muntanya.

Encara que en el terme trobem restes d'antics poblaments ibèrics, com l'estela ibèrica trobada al Polit, a la Ribera, segurament Cabanes va ser una vila romana —que s'anomenaria ILDUM— que es va desenvolupar amb el tràfec de béns i persones que propiciava la via Augusta, el principal vestigi de la qual és l'arc romà. D'època musulmana són les ruïnes del castell de Miravet —que conserva el *mirhab*— i del castell d'Albalat, al peu del qual es troba l'ermita fortificada de Santa Maria, iniciada en el segle XIII, i un aljub de factura musulmana de considerables dimensions. Però és amb la conquesta de Jaume I que es pot datar el naixement de Cabanes, sempre lligat al poder senyorial del bisbe de Tortosa i als esdeveniments dels castells de Miravet, Albalat —l'antic Albalat dels Ànecs— i Sufera. L'any 1243 va començar la repoblació cristiana, amb la concessió a fur de Lleida de la carta pobla atorgada pel bisbe de Tortosa Ponç de Torrelles, a qui el rei Jaume I havia fet donació dels castells de Miravet i Sufera en 1225.

La importància del poble va anar creixent durant els segles següents; un exemple n'és el privilegi de celebrar una fira —la Fira de Sant Andreu—, que va atorgar a la vila de Cabanes, l'any 1507, Germana de Foix, i que encara hui té lloc cada 25 de novembre. La rellevància

econòmica i demogràfica de Cabanes va fer que en 1575 absorbira els termes i castells d'Albalat i de Miravet —sota el qual havia nascut— a causa de la despoblació progressiva a favor de l'actual nucli urbà.

Durant el segle XVI, l'època de les incursions pirates, es construíren fins a quatre torres de guaita a la Ribera: destaca la Torre de la Sal, l'única que es conserva en bon estat. Del segle XVII hi ha l'ermita de les Santes —santa Llúcia i santa Àgueda—, situada enmig de la serralada a què dona nom, lloc de pelegrinatge dels cabanyuts.

Si bé tot el nucli antic de Cabanes, emmarcat per una muralla no sempre visible —on destaca la porta del Sitjar—, mereix una visita, per les cases de pedra, amb portes adovellades i, alguna, amb carreus de l'arc romà, hi ha dos monuments especialment remarcables: l'edifici de l'Ajuntament, del segle XV, amb finestrals gòtics i arcs apuntats, i l'església de Sant Joan, amb una façana barroca del segle XVIII.

L'economia tradicional es basa en l'agricultura de secà a l'interior (vinyes, cereals, ametlers, oliveres, garrofers i arbres fruiters —són famosos els préssecs de Cabanes—) i en conreus de regadiu a la Ribera (tarongerar i horta). Però l'agricultura s'ha vist parcialment desplaçada per la indústria i pel turisme. La ramaderia ha sigut, potser, el sector que any rere any ha anat perdent més puixança. Lluny queda l'època en què el terme de Cabanes era travessat per grans ramats procedents de les comarques de l'interior valencià o d'Aragó, que anaven a fer la hivernada al Prat. Això va propiciar la proliferació de corrals i d'assagadors, anomenats ací *carrerasses*, que travessaven el terme d'oest a est i dels quals hui només queden alguns vestigis en pedra i en la toponímia (el Comptador, el corral Roig, la carrerassa de les Egües, l'assagador de Miravet...).

Tant l'agricultura com la ramaderia tradicionals van propiciar la dispersió demogràfica pel terme, és a dir, la construcció de masos on vivia la gent permanentment en un règim d'autosuficiència i precarietat, al costat del lloc de treball: els camps de conreu, que abançalaven a les zones muntanyoses, i els llocs de pasturatge dels ramats.

La industrialització del segle XX va comportar l'abandonament d'este tipus d'economia autàrquica i, en conseqüència, l'emigració dels masovers a les ciutats i l'abandonament del camp, especialment dels més allunyats del poble i de difícil accés. Hui en dia la major part dels masos estan enrunats o, en pocs casos, convertits en segones residències de turistes i veïns. La prosperitat de Cabanes que han propiciat la indústria i el turisme ha comportat l'arribada de més població i l'ampliació de la vila amb la construcció de diverses urbanitzacions al voltant del nucli antic, i més enllà, a vora mar.

ELEMENTS FÍSICS

Orografia

Agulles de Santa Àgueda
Coll de Cabanes
Coll del Ginebret
Coll dels Martins
Costa del Quarteró
Cova d'en Pantalons
Cova del Pla de les Vaques
el Castell de Sufera
el Clauet
el Colomer
el Corralàs
el Gaidó
el Moceró
el Molinet
el Morral
el Mortòrum
el Puntal
el Puntarró
el Rojal
el Savinar
els Armaris
l'Engolidor
la Costa
la Ferradura
la Forqueta
la Lloma
la Masmudella
la Rueta de Pa
la Solana
la Troneta
les Calçades
les Clotxes
Lloma d'Antolí
Lloma de Fora
Lloma del Mig
Lloma del Sasret
Llomet de Roca
Miravet
Ombria de les Santes
Pinar Fosc
Pla de Benasques
Pla de l'Arc
Pla de la Cova del Bisbe
Pla de les Mulettes
Pla de les Rosses
Pla de les Vaques
Pla de Perol
Pla de Reula
Pla del Burgar
Pla dels Avencs
Pla dels Bous
Portell de les Agulles
Portell de Miravet
Puntarró del Gaspatxer
Racó de la Rabosa
Roca de Migdia
Roca del Blat
Sernavives
Serra d'Orpesa
Serra de les Santes
Serra del Desert de les Palmes
Tossal de l'Avió
Tossal del Campello
Tossal del Sord
Tossal Redó

Relleu litoral i marítim

Platja de la Torre de la Sal
Platja del Cudolar
Platja del Quarter Vell

Hidrografia natural

Barranc d'Esquella
Barranc de Benloc
Barranc de Bollo
Barranc de Canelles
Barranc de Fontanelles
Barranc de Gautxia
Barranc de Gumbí
Barranc de la Codina
Barranc de la Font
del Campello
Barranc de la Font del Tord
Barranc de la Querala
Barranc de la Rabosa
Barranc de la Roca Cabridera
Barranc de la Roca Parada
Barranc de la Senyora
Barranc de les Clotxes
Barranc de les Codines
Barranc de les Santes
Barranc de Miravet
Barranc de Pau
Barranc de Perill
Barranc de Saura
Barranc de Sernavives
Barranc de Xinxabarca
Barranc del Boc
Barranc del Bruseral
Barranc del Castell
Barranc del Cervo
Barranc del Quarteró
Barranc del Racó d'Esperança
Barranc del Racó de la Caldera
Barranc del Saltador
Barranc del Toll de la Barrota
Barranc dels Armaris
Barranc dels Buscarrons
Barranc dels Llorenços
Barranc dels Oms
Barranc dels Ritos
Barranc dels Ullals
Barranc Negre
Barranc Rojal
Cocó de Gumbí
Cocó de la Ferradura
Cocó Serret
el Barranc
el Prat
el Regatxol
el Toll
els Ullals
Font de l'Escudella
Font de la Teula
Font de les Santes
Font de Miravet
Font de Roc
Font del Campello
Font del Perelló
Font dels Canals
Font dels Capellans
Font Pixona
Font Tallada
la Bassa de l'Estany
la Boca de l'Infern
la Rambleta
Lluent de la Ratlla
Naiximent dels Pardos
Peça de la Casella
Peça de la Figuereta
Peça de la Rambleta
Peça de la Sala de Màquines
Peça de les Avionetes
Peça de les Salobreres
Peça de les Turbes
Peça del Calbo
Peça del Corral de l'Hortolà
Peça dels Lluents
Rambla de Subarra
Rambla del Metge

Riu de Xinxilla
Toll de Cabrera
Toll de Jesús
Toll de la Barrota

Toll de la Querala
Toll de Sant Antoni
Toll del Martí
Ullals de Miravet

Hidrografia artificial

Aljub d'Albalat
Aljub d'Orpesa
Bassa Blanca
Bassa de la Cova
Bassa de la Quila
Bassa de les Serretes
Bassa de Narcís
Bassa del Mas Nou
Bassa del Mas Vell
Bassa del Quartico
Canal de la Sala de Màquines
Canal del Centre
Canal del Nord
el Canaló
la Povada
Molí de Montferrer
Pou d'Albalat
Pou d'Alberic
Pou d'en Bou
Pou d'en Llord
Pou de Berena
Pou de Cama
Pou de Fontanelles
Pou de la Blanca
Pou de la Bota

Pou de la Coma
Pou de la Ferradura
Pou de la Ferrera
Pou de la Foia de l'Anouera
Pou de la Lleoneta
Pou de la Mare de Déu
Pou de la Nina
Pou de la Roca
Pou de la Senyora
Pou de les Foies
Pou de les Grases
Pou de n'Oliver
Pou de Paco la Roja
Pou de Saura
Pou del Camí
Pou del Cervo
Pou del Llebro
Pou del Palmeral
Pou dels Ots
Pou dels Rossets
Pouets de Camil
Pouets del Rosso
Pous de la Font del Campello
Sénia de Senén
Séquia Vella

PRESENCIA HUMANA

Poblament

Cabanes
Caseta d'Eliseu
Caseta de Bàrbera

Caseta de Bonet
Caseta de Cabo
Caseta de Canina

Caseta de Caro
Caseta de Coluno
Caseta de Curro la Bassa
Caseta de Felip
Caseta de Figasses
Caseta de Gaspara
Caseta de Guixassos
Caseta de l'Albarder
Caseta de la Llumera
Caseta de la Perdiua
Caseta de la Perra
Caseta de la Piga
Caseta de la Pipa
Caseta de la Rotllera
Caseta de la Valenta
Caseta de les Bernardes
Caseta de les Traveres
Caseta de Mançano
Caseta de Matato
Caseta de Parra
Caseta de Pepe l'Auto
Caseta de Ponço
Caseta de Roquetes
Caseta de Saitan
Caseta de Selma
Caseta de Serengue
Caseta de Sinagua
Caseta de Vilanoveta
Caseta de Xamarona
Caseta de Xerrín
Caseta del Bessó
Caseta del Masover
Caseta del Quinto
Caseta del Revellit
Caseta del Ros de Ceguera
Caseta del Ros de Martino
Caseta del Sastre
Caseta dels Ametlers
Casetes d'Herrera
Casetes de Narcís
Casota de la Falcona

Corral de Baix
Corral de Calces
Corral de Canina
Corral de Dalt
Corral de Fatxenda
Corral de la Blanqueta
Corral de la Quila
Corral de la Xotxima
Corral de les Clotxes
Corral de Leuba
Corral de Maseta
Corral de Matato
Corral de Mica
Corral de Paco Roig
Corral de País
Corral de Parejo
Corral de Saura
Corral de Selmo
Corral de Sieteperras
Corral de Soldilluns
Corral de Solsona
Corral de Turlo
Corral del Comptador
Corral del Gato
Corral del Puntal
Corral del Traveró
Corral del Xato
Corral dels Franquets
Corral Nou
Corral Roig
Corralissa de Germà
el Belloquí
el Bruseral
el Pinxo
el Reiet
el Reng
el Torrelló
el Ventorrillo
l'Empalme
l'Hostal
la Casota

la Jupetina
la Torre de la Sal
la Venta de Sant Antoni
la Xeruga
les Casetes
Mas d'Aliaga
Mas d'Antoniet el Sec
Mas d'Elies la Vaca
Mas d'Evarist
Mas d'Higini
Mas d'Oliver
Mas d'Orella
Mas de Boet
Mas de Bollo
Mas de Borràs
Mas de Borreguet
Mas de Bou
Mas de Brígida
Mas de Buïgues
Mas de Calça
Mas de Calces
Mas de Capçanes
Mas de Caragol
Mas de Carnestoltes
Mas de Cassany
Mas de Catarro
Mas de Catxo
Mas de Centet
Mas de Cento Pau
Mas de Claret
Mas de Còbia
Mas de Coluno
Mas de Corneli
Mas de Corretjot
Mas de Cotna
Mas de Cresolots
Mas de Custodi
Mas de Dàvalos
Mas de Deuet
Mas de Dotres
Mas de Fau

Mas de Felipet
Mas de Ferrero
Mas de Garrama
Mas de Gasparo
Mas de Gautxia
Mas de Germà
Mas de Gilo
Mas de Greixo
Mas de Jaume
Mas de Jesús
Mas de l'Aljub
Mas de la Bonica
Mas de la Caragola
Mas de la Costa
Mas de la Cova
Mas de la Curra
Mas de la Ferradura
Mas de la Lloma
(o de Fraïsquet)
Mas de la Madura
Mas de la Mombrióna
Mas de la Narda
Mas de la Paveta
Mas de la Pedrera
Mas de la Rita
Mas de la Senieta
Mas de la Trinquetera
Mas de la Xispa
Mas de les Conxites
Mas de les Cormulles
Mas de les Flaques
Mas de les Gerres
Mas de les Monges
Mas de les Rosses
Mas de Maleno
Mas de Mançano
Mas de Marqués
Mas de Mendanes
Mas de Miralles
Mas de Montferrer
Mas de Montoliu

Mas de Muntó
Mas de Nardo
Mas de Palillo
Mas de Panissares
Mas de Parissa
Mas de Patron
Mas de Pau
Mas de Pauet
Mas de Pauler
Mas de Pellots
Mas de Pepo
Mas de Pere
Mas de Perfecte
Mas de Perro
Mas de Pitxastor
Mas de Ponço
Mas de Primitiu
Mas de Queralt
Mas de Ribera
Mas de Ritet
Mas de Roc
Mas de Rosaura
Mas de Rovira
Mas de Saitan
Mas de Santiago
Mas de Sebastià
Mas de Senén
Mas de Senseganya
Mas de Siurana
Mas de Soldevila
Mas de Soldilluns
Mas de Soquets
Mas de Sorribes
Mas de Tacons
Mas de Tarambana
Mas de Teixó
Mas de Teixons
Mas de Teresa la del Pou
Mas de Tiet
Mas de Timoteu
Mas de Tinyoset

Mas de Tomba-roques
Mas de Torlà
Mas de Turlo
Mas de Vilanovet
Mas de Vives
Mas de Xarel·lo
Mas de Xerrín
Mas de Xispa
Mas de Xolito
Mas de Xotxim
Mas de Xupeno
Mas del Barranc
Mas del Belloquí
Mas del Boc Vell
Mas del Botiguer
Mas del Campello
Mas del Capellà
Mas del Clauet
Mas del Coc
Mas del Corretger
Mas del Cullatà
Mas del Forner
Mas del Gaspatxer
Mas del Gato
Mas del Guerxo
Mas del Llebro
Mas del Manyo
Mas del Maquet
Mas del Maquet de Baix
Mas del Maquet de Dalt
Mas del Matalaper
Mas del Morrut
Mas del Pinxo
Mas del Rabosso
Mas del Rata
Mas del Rellonger
Mas del Sisto
Mas del Vaquero
Mas del Ventorrillo
Mas del Vistabellà
Mas del Viu

Mas del Xaval
Mas dels Lluïsets
Mas dels Paus
Mas dels Ritos
Mas dels Xurrets
Mas Nou d'en Queixa
Mas Vell d'en Queixa

Mas Vell de Deuet
Maset dels Sistos
Quadra de Joel
Quadra del Botiguer
Vil·la de l'Alemany
Vil·les de Blanc

Altres llocs d'interés

Arc de Cabanes
Castell d'Albalat
Castell de Miravet
Castell de Sufera
Cementeri
el Llangostiner
el Pedrisset
els Molins
Ermita de les Santes
Església del Castell d'Albalat
Granja de Sastre

la Fita
les Escoles de Miravet
Molí de Jupetí
Parc Natural del Desert
de les Palmes
Parc Natural del Prat de
Cabanes i Torreblanca
Pedra de les Lletres
Torre de la Sal
Torre de Manyes

PARTIDES, PARATGES I VIES DE COMUNICACIÓ

Partides i paratges

Albalat
Alberic
Canelles
el Barranc Negre
el Bruseral
el Campello
el Clauet
el Clot
el Collet
el Comptador
el Dorador
el Gaidó
el Mas d'en Queixa
el Mas de Caragol

el Mas de Corretjot
el Mas de la Rabosa
el Mas de Pau
el Mas del Coc
el Mortòrum
el Nogueret
el Peiró
el Pinet
el Pla de les Foies
el Pla de Tarambana
el Polit
el Pou de la Blanca
el Pou de la Nina
el Pou del Sord

el Raboser
el Reng
el Safranar
el Saltador
el Toll de Cabrera
el Toll del Brúfol
el Tossal Redó
els Arenals
els Buscarrons
els Carrascals
els Clots
els Llorenços
els Ots
els Perxets
els Pradets
els Quadrons
els Ritos
els Segadors
Fontanelles
Gavaldans
Grilla
Gumbí
Juvellús
l'Aljub
l'Aljubet
l'Ampleta
l'Estel
la Barrota
la Bassa Blanca
la Bassa de la Quila
la Cava
la Coma
la Conillera
la Costa Vella
la Cova
la Falcona
la Ferradura
la Fluixa
la Foia de Roig
la Foia Fonda
la Foia Roja

la Font de Miravet
la Font de Roc
la Font del Campello
la Font Tallada
la Forta
la Fortanella
la Mallada Ampla
la Mena
la Mollonada
la Mombrióna
la Pedrera
la Rabosa
la Ribera
la Roca
la Sanxa
la Sénia
la Senieta
la Solana
la Teuleria
la Torre de la Sal
la Violanta
les Arenes
les Argamasses
les Bassetes de Ferrara
les Codines
les Covasses
les Creuetes
les Figueretes de Cagolla
les Foies
les Gassiones
les Masmudelles
les Morenes
les Quadres
les Saleretes
les Santes
les Serretes
les Torrocades
les Verdoies
Miravet
n'Oliver
Racó d'Esquella

Racó de Canelles
Racó de Gumbí
Racó de la Caldera
Racó de la Rabosa
Racó de les Traveres
Racó de Nardo
Racó de Rano
Racó de Tapassos

Racó de Xinxabarca
Racó del Mus
Racó del Xato
Racó dels Belloquins
Racó dels Pardos
Racó dels Ritos
Reula
Saura

Vies de comunicació

Camí d'Alberic
Camí de Fontanelles
Camí de l'Atall
Camí de la Bassa de la Quila
Camí de la Costa del Quarteró
Camí de la Cova
Camí de la Font del Campello
Camí de la Font Tallada
Camí de la Forta
Camí de la Fusta
Camí de la Mena
Camí de la Pedrera
Camí de la Ratlla
Camí de la Sènia
Camí de la Senyora
Camí de la Talaia
Camí de les Argamasses
Camí de les Gassiones
Camí de les Masmudelles
Camí de les Santes
Camí de les Torres
Camí de Miravet
Camí de n'Oliver
Camí de Perol
Camí de Vilanova
Camí del Barranc Negre
Camí del Bruseral
Camí del Cocó
Camí del Mas d'en Queixa
Camí del Mas de la Caragola

Camí del Mas del Campello
Camí del Mortòrum
Camí del Motor de Confit
Camí del Pedrisset
Camí del Pou de la Bota
Camí del Pou de la Nina
Camí del Pou del Camí
Camí del Quartico
(o de Torreblanca)
Camí del Raboser
Camí del Safranar
Camí del Tossal Redó
Camí dels Perxets
Camí dels Poblatins
Camí dels Quadrons
Camí dels Romans
(o Via Augusta)
Camí Roig
Camí Vell de Cabanes
a Benlloc
Camí Vell de la Ribera
Carrerassa de Grilla
Carrerassa de Gual
Carrerassa de l'Arc
Carrerassa de l'Escorredoret
Carrerassa de la Bassa Blanca
Carrerassa de la Casella
Carrerassa de la Mollonada
Carrerassa de la Rambleta
Carrerassa de la Torre de la Sal

Carrerassa de les Egües
Carrerassa de Vives
Carrerassa del Castell
Carrerassa del Collet
Carrerassa del Corral Nou
Carrerassa del Pont de Pitarch
Carrerassa del Pou de la Blanca
Carrerassa del Pou de les Foies
Carrerassa del Pou Nou

Carrerassa del Pou Roig
Carrerassa del Traveró
Carrerassa dels Ullals
Carrerassa Vella
Carretera d'Orpesa
Carretera de l'Arc
Carretera de la Ribera
Ferrocarriil València-Barcelona
Pont de Pitarch

Elements físics

0 400 800 1.600 2.400 3.200 4.000 Metres

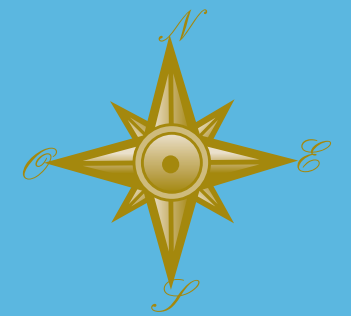
Presència humana

Partides i vies de comunicació

La Plana Alta

MAR MEDITERRANI

ILLES COLUMBRETES

